

К.О.СКРИПНЮК, О.О.ГЛАЗУНОВА, А.О. КОЛІСНИК

ВИТРАТИ НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ІННОВАЦІЙНО–АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У новітніх умовах господарювання успішна інтеграція України у світовий економічний простір можлива лише за умови підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств. Підвищення конкурентоспроможності на мікрорівні сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки України в цілому. Одним з головних чинників забезпечення високих конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках є якість продукції підприємства. В сучасних конкурентних умовах якість продукції є чинником конкурентоспроможності підприємства. Чим вище якість, тим більше задоволені вимоги споживачів продукції. Запровадження на промисловому підприємстві системи підвищення рівня якості продукції вимагає додаткового фінансування. Управління витратами на якість – передумова формування ефективної системи забезпечення якості продукції підприємства. У статті досліджено поняття «витрати на якість» у сучасній науковій економічній літературі. Проведено аналіз наявних підходів до класифікації витрат на якість продукції підприємств. Визначено якість продукції промислових підприємств одним з основних чинників підвищення їх конкурентоспроможності, а також підвищення конкурентоспроможності національної економіки України на світовому ринку. Узагальнено класифікацію витрат в системі управління якістю продукції промислового підприємства. Оцінено ефективність системи управління витратами на якість продукції промислових підприємств шляхом аналізу динаміки кількості інноваційно-активних промислових підприємств України. Визначено проблеми впровадження системи управління витратами на якість продукції промислових підприємств.

Ключові слова: управління; витрати на якість; продукція; інноваційна активність; промислове підприємство; система управління витратами.

Е.А.СКРИПНЮК, О.А.ГЛАЗУНОВА, А.А. КОЛЕСНИК

ЗАТРАТЫ НА КАЧЕСТВО ПРОДУКЦИИ ИННОВАЦИОННО-АКТИВНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В современных условиях хозяйствования успешная интеграция Украины в мировое экономическое пространство возможна только при условии повышения конкурентоспособности отечественных промышленных предприятий. Повышение конкурентоспособности на микроуровне будет способствовать повышению конкурентоспособности национальной экономики Украины в целом. Одним из главных факторов обеспечения высоких конкурентных позиций на внутреннем и внешнем рынках является качество продукции предприятия. В современных конкурентных условиях качество продукции является фактором конкурентоспособности предприятия. Чем выше качество, тем больше удовлетворены требования потребителей продукции. Введение на промышленном предприятии системы повышения уровня качества продукции требует дополнительного финансирования. Управление затратами на качество - залог формирования эффективной системы обеспечения качества продукции предприятия. В статье исследовано понятие «затраты на качество» в современной научной экономической литературе. Проведен анализ существующих подходов к классификации затрат на качество продукции предприятий. Определены качество продукции промышленных предприятий одним из основных факторов повышения их конкурентоспособности, а также повышение конкурентоспособности национальной экономики Украины на мировом рынке. Обзор классификации расходов в системе управления качеством продукции промышленного предприятия. Оценена эффективность системы управления затратами на качество продукции промышленных предприятий путем анализа динамики количества инновационно активных промышленных предприятий Украины. Определены проблемы внедрения системы управления затратами на качество продукции промышленных предприятий.

Ключевые слова: управление; затраты на качество; продукция; инновационная активность; промышленное предприятие; система управления затратами.

К.О.СКРИПНЮК, О.О.ГЛАЗУНОВА, А.О. КОЛІСНИК

PRODUCT QUALITY COSTS OF INNOVATIVELY ACTIVE ENTERPRISES

According to the latest economic conditions, the successful integration of Ukraine into the world economic space is possible only if the competitiveness of domestic industrial enterprises increases. Increasing competitiveness at the micro-level will help to increase the competitiveness of the national economy of Ukraine as well. One of the main factors in ensuring a highly competitive position in national and foreign markets is the quality of the company's products. The higher the quality is – the more satisfied the requirements of consumers are. The introduction of the quality systems for industrial enterprises requires additional funding. Quality cost management is a prerequisite for the formation of an effective system for ensuring the quality of enterprise products. The paper deals with the concept of "quality costs" in modern scientific economic literature. An analysis of existing approaches to the classification of costs for the product quality of the enterprises was made. The quality of products of industrial enterprises is determined by one of the main factors of increasing their competitiveness as well as increasing the competitiveness of the national economy of Ukraine on the world market. The classification of product quality costs in the management system of an industrial enterprise was generalized. The efficiency of the management system for the quality costs of industrial enterprises is assessed by analyzing the dynamics of the number of innovatively active industrial enterprises in Ukraine. The problems of introduction of the system of management of production quality costs of the industrial enterprises are defined.

Keywords: management; quality costs; products; innovation activity; industrial enterprise; cost management system.

Постановка проблеми. Якість продукції промислового підприємства є одним з ключових чинників забезпечення високого рівня конкурентоспроможності та успішного функціонування промислових підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Дослідження присвячені управлінню витратами на якість продукції підприємств

різних галузей широко представлені в науковій економічній літературі. Проте, є достатньо багато не вирішених питань, які потребують подальших досліджень, зокрема питання класифікації витрат на якість розглянуті недостатньо.

Актуальність дослідження. З метою забезпечення високого рівня якості продукції підприємства широко застосовують міжнародні стандарти управління якістю ISO, а

також стандарти України ДСТУ. Прийнята на підприємстві система управління якістю є показником іміджу та довіри до підприємства для зарубіжних партнерів, які вважають наявність на успішне застосування такої системи на промисловому підприємстві нормальною практикою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням управління витратами на якість присвячені праці багатьох науковців-економістів, серед яких: Антонова Л.В. – розглядає питання удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на якість продукції [1], Віткін Л.М., Ролько О.Р. – дослідження присвячені контролінгу витрат та оцінюванню результативності та ефективності інтегрованої системи управління [2], Левченко Н.М., Дунець І.Ю. – розглядають проблеми фінансування витрат на якість готової продукції [4], Поліщук О.Т. – вивчає облікові аспекти управління витратами на якість [8], Попович Т. – розглядає проблеми побудови ефективної системи управління витратами на якість [9], Хоменко Л.М. – дослідження присвячені питанням удосконалення управління витратами на промислових підприємствах [12].

Мета статті є систематизація новітніх наукових підходів до класифікації витрат на якість в процесі управління якістю продукції промислових підприємств України.

Основні результати дослідження. В сучасних умовах господарювання якість для споживачів часто має більше значення, ніж ціна продукції. Зростання потреб споживачів та їх вимоги до рівня якості продукції зумовлюють необхідність пошуку шляхів ефективного управління витратами на якість промислових підприємств. Якість продукції гарантує споживачеві задоволення його потреб, надійність, відповідність технічним характеристикам, наявність післяпродажного сервісу.

Поняття «витрати на якість» широко представлене в сучасній науковій економічній літературі (табл. 1).

Таблиця 1 – Визначення поняття «витрати на якість» в сучасній науковій літературі

Автор	Визначення поняття «витрати на якість»
Поліщук О.Т. [8, с. 227]	Витрати, пов'язані з розробкою та впровадженням належної системи якості (управлінський аспект), а також технічними характеристиками продукції, які необхідні для її відповідності стандартам якості (технологічний аспект).
Антонова Л.В. [1]	Витрати, які несе підприємство з метою задоволення потреб споживача у своїй продукції або послугах.
Левченко Н.М., Дунець І.Ю. [4]	Витрати на систематично здійснювані заходи і процеси щодо забезпечення і поліпшення якості, необхідні для відповідності продукції вимогам встановлених і передбачуваних потреб споживачів, а також втрати, обумовлені низькою якістю продукції і процесу.
Попович Т. [9]	Сукупність поточних витрат організації, які спрямовуються на виробництво безпечної продукції заданого рівня якості.

Рис.1 – Витрати в системі управління якістю продукції промислового підприємства (узагальнено авторами на основі [8, 11])

Луцюк І.В. пропонує класифікувати витрати на якість за етапами процесу управління якістю: планування якості – постановка цілей підприємства щодо поліпшення якості продукції, фінансування розробки та впровадження системи управління якістю, пошук ресурсів для забезпечення ефективного функціонування системи, встановлення зв'язків з іншими системами та підсистемами підприємства; управління якістю – безпосередня робота щодо забезпечення якості продукції підприємства, затвердження положень з якості для підприємства, навчання персоналу та ознайомлення з міжнародними стандартами якості продукції; забезпечення впевненості у якості – виконання вимог стандартів з якості, завоювання довіри споживача за рахунок випуску якісної продукції; поліпшення якості продукції – підвищення ефективності та результативності управління якістю, проведення сертифікації продукції, тобто надання споживачеві доказів високої якості продукції підприємства [6].

Ефективність системи управління витратами на якість продукції промислових підприємств можна значною мірою оцінити шляхом аналізу динаміки кількості інноваційно-активних промислових підприємств та аналізу динаміки обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному реалізованій продукції промислових підприємств України [12, 13]. Частка кількості інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств демонструє зниження після 2016 року. Так, у 2019 році по відношенню до 2016 року кількість таких підприємств знизилась на 3,1%. Обсяг витрат на інновації також різко знижується у 2017 році по відношенню до 2016 року на

14112 млн. грн. або на 60,75%. У 2019 році обсяг витрат на інновації зростає по відношенню до 2017 року на 5103,4 млн. грн. або на 55,97%, але є нижчим за рівень 2016 року на 9008,6 млн. грн. або на 38,78%.

Рис.2 – Витрати на інновації промислових підприємств України за 2000-2019 р.р. (побудовано авторами за даними [7])

Наразі ми можемо бачити збільшення витрат на інновації, що сприяє підвищенню рівня інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств. В той же час, частка обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції промислових підприємств знижується. Така ситуація свідчить про те, що у підприємств є проблеми з впровадженням системи управління витратами на якість. Зокрема, щоб справити враження на споживачів шляхом формування позитивного іміджу підприємства, система управління якістю продукції запроваджується лише для того, щоб отримати відповідний сертифікат, а не для того, щоб реально підвищувати якість продукції, що виготовляється підприємством. Чинником неефективного функціонування системи управління витратами на якість продукції промислових підприємств є недостатній обсяг фінансування на всіх етапах функціонування системи, в тому числі на етапі її розробки, впровадження, сертифікації, а також підтримки функціонування. Обсяги фінансування повинні також забезпечувати навчання персоналу з метою підвищення його обізнаності та кваліфікації щодо забезпечення ефективності функціонування системи управління якістю продукції [15, 16].

Чинник кваліфікації персоналу для промислових підприємств є одним з визначних при впровадженні системи управління витратами на якість продукції. Така ситуація пояснюється тим, що навіть незначна помилка, допущена персоналом підприємства, може завдати значної шкоди та привести до значних фінансових втрат. Також на підприємстві повинні бути розроблені положення щодо забезпечення якості продукції. Керівництво підприємства повинно чітко розуміти необхідність впровадження системи управління витратами на якість, розуміти сутність стандартів якості, мети впровадження такої системи та особливостей застосування інструментів забезпечення

ефективності системи управління витратами на якість продукції, яка в свою чергу, повинна мати зворотні зв'язки з іншими системами та підсистемами підприємства.

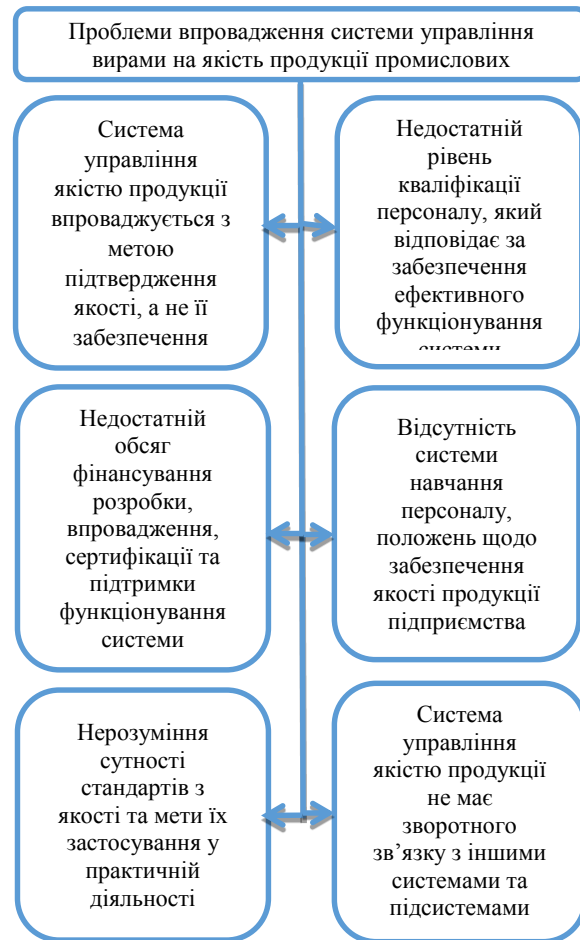

Рис.3 – Проблеми впровадження системи управління витратами на якість продукції промислових підприємств (складено автором на основі [8])

Висновки і пропозиції. Підвищення якості продукції промислових підприємств України є головною передумовою забезпечення їх конкурентоспроможності та завоювання нових ривків збуту. Підвищення ефективності системи менеджменту якістю продукції дозволить вітчизняним підприємствам не лише управляти якістю продукції в залежності від потреб споживачів, але і підвищити прибутковість своєї діяльності.

Список літератури

1. Антонова Л.В. Удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на якість продукції. - *Ефективна економіка*. – №7. – 2016.
2. Віткін Л.М. Контролінг витрат та оцінювання результативності та ефективності інтегровано системи управління / Л.М. Віткін, О.Р. Ролько // *Системи обробки інформації*. – 2016. - Вип. 1 (138). – С. 164-168.
3. Данченко О.Б. Основні аспекти управління якістю діяльності підприємства торгівлі / О.Б. Данченко, О.І. Белова, Х.М. Сафар // *Вчені записки Університету «КРОК»*. – №2 (54). – 2019. – С. 169-175.
4. Левченко Н.М. *Фінансування витрат на якість готової продукції* / Н.М. Левченко, І.Ю. Дунець // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1347>
5. Левчулик В.В. Оцінювання рівня розвитку систем управління витратами на якість продукції підприємств з виробництва одягу

- Закарпатської області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. Випуск 1 (45). Т. 2. 2015. С. 247-251.
- Луцок І.В. Витрати на якість та їх класифікація для потреб управління та обліку / І.В. Луцок // *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. – 2013. – № 10 (1). – С. 67-71.
 - Офіційний сайт *Державної служби статистики України*. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 - Поліщук О.Т. Сутність та деякі облікові аспекти витрат на якість продукції. *Проблеми економіки*. №1. 2015. С. 226-231.
 - Попович Т. Концептуальні засади побудови ефективної системи управління витратами на якість: мікроекономічний аспект. *Вісник ТНЕУ*. №4. 2012. С. 84-92.
 - Фейгенбаум А. *Контроль качества продукции* / А. Фейгенбаум [сокр. пер. с англ.]. – М.: Экономика, 1986. – 163 с.
 - Харламова Т.Н., Герасимов Б.И., Злобина Н.В. *Управление затратами на качество продукции: отечественный и зарубежный опыт: монография*. Тамбов. Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та. 2006. 108с.
 - Маслак О.І. Аналіз вартісного оцінювання трансферу інтелектуально-інноваційних технологій на підприємстві / О.І. Маслак, Н.М. Шматько, М.В. Маслак // *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)* : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – № 20 (1296). – С. 50-54.
 - Маслак О.І. Економіка та управління інноваційною діяльністю: Навчальний посібник / За ред. проф. Перерви П. Г., проф. Погорелова М.І., проф. Меховича С. А. // Харків: НТУ „ХПІ”, 2011. – 630 с.
 - Хоменко Л. М. *Удосконалення управління витратами на нафтопереробних та спільних підприємствах*. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2009-5-1\(58\)/158.PDF](http://www.kdu.edu.ua/statti/2009-5-1(58)/158.PDF)
 - Маслак О.І. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислового підприємства / О.І. Маслак // *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. – Кременчук, 2012. – Вип. 6 / 2012 (77). – С. 124-130.
 - Маслак О.І. Диверсифікація інноваційного розвитку промисловості в контексті перспективної інвестиційної політики / О.І. Маслак // *Інвестиції: практика та досвід*. Науково-практичний журнал. - 2010. - №4 (лютий). - С.13-16.
 - Levchenko N.M. *Finansuvannya vytrat na yakist' hotovoyi produktsiyi* [Financing of the quality costs of finished products] / N.M. Levchenko, I.YU. Dunets'. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1347>
 - Levkulych V.V. Otsynuvannya rivnya rozvytku system upravlinnya vytratamy na yakist' produktsiyi pidpryyemstv z vyrobnytstva odyahu Zakarpats'koyi oblasti [Assessment of the level of development of cost management systems for the quality of products of clothing companies in the Zakarpats'ka region]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universyietu. Seriya «Ekononika»* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Economics series]. Issue 1 (45). T. 2. 2015. pp. 247-251.
 - Lutsyuk I.V. Vytraty na yakist' ta yikh klasyfikatsiya dlya potreb upravlinnya ta obliku [Quality costs and their classification for the needs of management and accounting] *Ekononichni nauky. Ser.: Oblik i finansy* [Economic Sciences. Ser.: Accounting and Finance]. – 2013. – no 10 (1). – pp. 67-71.
 - Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 - Polishchuk O.T. Sutnist' ta deyaki oblikovi aspekty vytrat na yakist' produktsiyi. [The essence and some accounting aspects of the product quality costs]. *Problemy ekonomiky* [Problems of the economy]. no 1. 2015. pp. 226–231.
 - Popovych T. Kontseptual'ni zasady pobudovy efektyvnoyi systemy upravlinnya vytratamy na yakist': mikroekonomichnyy aspekt [Conceptual bases of construction of effective system of management of expenses on quality: microeconomic aspect]. *Visnyk TNEU* [Bulletin of TNEU]. no 4. 2012. S. 84-92.
 - Feygenbaum A. *Kontrol' kachestva produktsii* [Product quality control] [cokr. per. s angl.]. – Moscow: Ekonomika, 1986. – 163 p.
 - Kharlamova T.N., Gerasimov B.I., Zlobina N.V. *Upravleniye zatratami na kachestvo produktsii: otechestvennyy i zarubezhnyy opyt: monografiya*. [Cost management for product quality: domestic and foreign experience: monograph]. Tambov. Izd-vo Tamb. gos. tekhn. un-ta. 2006. 108p.
 - Maslak O.I. Analiz vartisnogo otsynuvannya transferu Inteltektualno-Innovatsiyih tehnologiy na pdpriemstvu [Analysis of value estimation of the transfer of intellectual-innovative technologies at enterprise] / O.I. Maslak, N.M. Shmatko, M.V. Maslak // *Visnik Natsionalnogo tehnlchnogo universitetu "Harkivskiy politehnicniy Institut" (ekonomichni nauki)* : zb. nauk. pr. [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences): Collection of scientific works] – Kharkiv : NTU "HPI", 2018. – no 20 (1296). – pp. 50-54.
 - Maslak O.I. *Ekononika ta upravlinnya Innovatsiyonoyu diyalnistyu: Navchalnyy posibnik* [Economics and management of innovation: A textbook] / Za red. prof. Perervi P. G., prof. Pogorelova M.I., prof. Mehovicha S. A. // Kharkiv: NTU „HPI”, 2011. – 630 p.
 - Khomenko L. M. *Udoskonalennya upravlinnya vytratamy na naftopererobnykh ta spil'nykh pidpryyemstvakh* [Improving cost management at refineries and joint ventures.]. Available at: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2009-5-1\(58\)/158.PDF](http://www.kdu.edu.ua/statti/2009-5-1(58)/158.PDF)
 - Maslak O.I. Osoblivosti otsynuvannya finansovogo potentsialu promislavogo pidpriemstva [Features of estimation of financial potential of industrial enterprise] *Visnik Kremenchut'skogo natsionalnogo universitetu imeni Mihayla Ostrogradskogo*. [Bulletin of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradsky National University] – Kremenchuk, 2012. – issue 6 / 2012 (77). – pp. 124-130.
 - Maslak O.I. Diversifikatsiya Innovatsiyonogo rozvitku promislavosti v konteksti perspektivnoyi Investitsiyonoyi politiki [Diversification of innovative development of industry in the context of long-term investment policy] *Investitsiyi: praktika ta dosvid. Naukovo-praktichniy zhurnal*. [Investments: practice and experience. Scientific and practical journal.] - 2010. – no 4 (lyutyi). - pp.13-16.

Надійшла (received) 19.06.2020

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Скрипнюк Катерина Олександрівна (Скрипнюк Екатерина Александровна, Skrypniuk Kateryna Oleksandrivna) – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3332-5923>; e-mail: katya2222848@gmail.com

Глазунова Ольга Олександрівна (Глазунова Ольга Александровна, Hlazunova Olha Oleksandrivna) – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1949-0754>; e-mail: ekon@kdu.edu.ua

Колісник Анастасія Олександрівна (Колесник Анастасия Александровна, Kolisnyk Anastasiya Oleksandrivna) – студент кафедри економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна; e-mail: ekon@kdu.edu.ua